

Nr 29.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för mästrelotsen A. V. Friman och lotsen P. E. V. Smålander från viss ersättningsskyldighet till kronan; given Stockholms slott den 8 januari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON, WESTMAN, WIGFORSS, LEVINSON, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Sköld:

Den 10 maj 1929 grundstötte och förliste den Herman Aronsson i Hamburgsund tillhöriga motorgaleasen »Gerda» å grundet S. V. Sälöbåde i Göteborgs norra skärgård. Anledningen härtill var, att den ballongprick, som skulle utmärka grundet och vara utsatt nordost om detsamma, istället befann sig nordväst om grundet. Pricken hade tidigare samma dag blivit utsatt från lotsverkets tjänstefartyg »Göteborg», därvid nuvarande t. f. lotsen vid Göteborgs lotsplats, lotsen vid Uddevalla lotsplats Per Elis Valdemar Små-

lander såsom tillförordnad befälhavare å fartyget och nuvarande mästerlot-sen vid Vinga lotsplats Albert Vilhelm Friman, vilken tjänstgjort vid rodret, gemensamt deltagit i fartygets navigering och bestämmande av platsen för prickens utsättande. På föranstaltande av lotsstyrelsen blevo Friman och Smålander, såsom ansvariga för prickutsättningen, ställda under åtal vid Göteborgs rådhusrätt för vårdslöshet och oskicklighet i tjänsten. I rättegången yrkade Herman Aronsson och hans son Bernt Helge Aronsson, den förstnämnde jämväl såsom förmyndare för sin underårige son Karl Harry Allan Aronsson, ävensom Bohusläns enskilda försäkringsbolag, i vilket bolag fartyget var försäkrat, åläggande för Friman och Smålander, vilken gälda gitte, att till dem utgiva ersättning med vissa belopp för förlusten av fartyget, förlorade klädespersedlar m. m. Rådhusrätten lämnade i sitt utslag såväl åklagarens ansvarsyrkande som i målet förd ersättningstalan utan bifall. Över utslaget anfördes besvär dels av Herman Aronsson och Bernt Helge Aronsson, den förstnämnde jämväl såsom förmyndare för Karl Harry Allan Aronsson, ävensom av bolaget, dels ock av Smålander. Den sistnämnde liksom Friman hade i rådhusrätten framställt yrkande om ersättning för rättegångskostnad av motparterna, vilket yrkande blev av rådhusrätten ogillat. Göta hovrätt fann ej skäl göra ändring i rådhusrättens utslag. Sedan Herman Aronsson och bolaget fullföljt talan hos Kungl. Maj:t, förklarade Kungl. Maj:t — sedan utlåtande avgivits av kommerskollegii sjötekniske konsulent — genom utslag den 4 oktober 1932 bland annat, att i målet måste anses utrett att Friman och Smålander genom vårdslöshet och försummelse vållat grundstötningen samt att de icke förebragt någon omständighet, som kunde befria dem från skyldighet att ersätta Herman Aronsson den skada, som tillskyndats honom, varjämte Friman och Smålander förpliktades, en för båda och båda för en, bland annat att till Herman Aronsson utgiva sammanlagt 17,380 kronor. Vid verkställighet av utslaget inflöto allenast 50 kronor 60 öre.

Under förmälan bland annat att kronan måste anses svara för den skada, som förorsakats av Frimans och Smålanders försummelse i tjänsten, instämde därefter Herman Aronsson, Bernt Helge Aronsson och Karl Harry Allan Aronsson samt försäkringsbolaget kronan till rådhusrätten i Stockholm. I utslag den 30 juli 1934 prövade rådhusrätten rättvist förplikta kronan att genast mot kvitto utgiva dels solidariskt med Friman och Smålander till bolaget 9,520 kronor, dels likaledes solidariskt med Friman och Smålander till Herman Aronsson 7,809 kronor 40 öre, dels till Bernt Helge Aronsson 375 kronor och dels till Karl Harry Allan Aronsson 352 kronor, ävensom att å de utdömda beloppen gälda ränta efter fem procent om året från stämningdagen till dess betalning skedde. Svea hovrätt, dit kronan fullföljde talan, prövade i dom den 29 mars 1935 rättvist fastställa rådhusrättens domslut i huvudsaken. Efter fullföljd av kronan har Kungl. Maj:t genom dom den 27 mars 1936 prövat rättvist fastställa hovrättens domslut. I samtliga instanser har kronan härjämte ålagts ersätta rättegångskostnaderna, vilka sammanlagt uppgå till 2,125 kronor, jämte protokollslösen.

I skrivelse den 12 oktober 1936 har *lotsstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* föreslå riksdagen medgiva, att Friman och Smålander må, därest de senast den 1 juli 1940 till styrelsen erlagt ett belopp av 3,000 kronor vardera, befrias från återstående ersättningskyldighet för de kostnader kronan vidkänts i anledning av motorgaleasen »Gerdas» grundstötning, *dels ock* medgiva, att vad styrelsen i anledning av sagda grundstötning förskottsvi erlagt må — med undantag av ett belopp av 6,000 kronor — avföras från den å omkostnadsstaten för lotsverket ingående anslagsposten till diverse och extra utgifter.

Lotsstyrelsen har i detta ämne uttalat följande:

Till undvikande av ökade räntekostnader hade lotsstyrelsen den 3 april 1936 från förskottstitel erlagt de utdömda skadeståndsbeloppen jämte då upplupen ränta eller sammanlagt 20,253 kronor 20 öre ävensom ersättning för rättegångskostnader med 2,226 kronor.

Vidare hade styrelsen till Göteborgs tegelaktiebolag i egenskap av ägare till den tegellast, som gått förlorad vid grundstötningen, från förskottstitel erlagt värdet av tegellasten jämte fem procent ränta under 6 månader eller sammanlagt 1,055 kronor 30 öre.

För samtliga av lotsstyrelsen erlagda skadeståndsbelopp jämte ränta, sammanlagt 21,308 kronor 50 öre, hade styrelsen ansett sig äga regressrätt gent emot Friman och Smålander. I skrivelse till dem hade styrelsen i enlighet med denna uppfattning begärt besked om, huru de tänkt sig att reglera ifrågavarande mellanhavande. Till svar härå hade Friman och Smålander i till styrelsen ställda skrifter den 8 respektive den 10 augusti 1936 anhållit att bli befriade från all ersättningskyldighet. I anledning därav hade styrelsen bringat till Frimans och Smålanders kännedom den ståndpunkt, Kungl. Maj:t och riksdagen under senare år tagit till ärenden av likartad beskaffenhet, och därvid framhållit, att styrelsen, med hänsyn till vad 1935 års riksdag i sin skrivelse nr 156 uttalat i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för marindirektören I. J. Falkman från viss betalningsskyldighet, icke ansett sig kunna tillstyrka, att kronans ersättningsanspråk helt efterskänktes. Därefter hade till styrelsen ingivits två den 14 september 1936 daterade skrifter, vari Friman och Smålander hemställde, att styrelsen måtte på av dem anförda skäl hos Kungl. Maj:t göra framställning i syfte, att de måtte befrias från dem åliggande ersättningskyldighet eller att, om styrelsen skulle anse sig icke kunna tillstyrka detta, de måtte befrias från ytterligare ersättningskyldighet, sedan de under tre år till statsverket inlevererat högst tio procent av dem tillkommande lotslott.

Utöver vad Friman och Smålander i sina framställningar anfört beträffande sina ekonomiska förhållanden, finge lotsstyrelsen meddela, att högsta lotslott under åren 1932—1935 utgjort vid Vinga lotsplats respektive 3,144, 3,268, 3,841 och 4,410 kronor eller i medeltal 3,666 kronor samt vid Göteborgs lotsplats respektive 4,512, 4,576, 4,958 och 5,331 kronor eller i medeltal 4,844 kronor, till följd varav årliga inkomsten från lotsverket kunde — med utgångspunkt från nuvarande löneklass- och dyrortsplacering ävensom gällande grunder för lotspenningarnas utgörande och lotslottens beräkning — uppskattas vad beträffade Friman till 7,830 kronor och beträffande Smålander till 8,667 kronor.

Då det med hänsyn till Frimans och Smålanders ekonomiska ställning måste antagas föreligga avsevärda svårigheter för dem att erlægga hela det ifrågavarande beloppet och kronans utsikter att inom rimlig tid utfå det samma måste anses vara mycket små, funne styrelsen sig böra förorda, att

Friman och Smålander, sedan de under ett antal år inbetalat visst belopp, måtte befrias från återstående ersättningsskyldighet. Beträffande storleken av det belopp, som sålunda borde inbetalas, skulle styrelsen gärna sett, att styrelsen kunnat stanna vid att biträda det av Friman och Smålander alternativt framställda förslaget härutinnan. Därvid hade styrelsen särskilt tagit i betraktande, att i praktiken skadestånd i fall som det förevarande och andra därmed likartade hittills icke plägat av rederier, försäkringsföretag eller andra enskilda utkrävas av lotsverkets befattningshavare och att genom Högsta domstolens förevarande dom den 27 mars 1936 kronan för första gången förklarats pliktig ersätta skada, som av någon lotsverkets befattningshavare åsamkats sjöfarande genom fel eller försummelse av ifrågavarande slag, och sålunda nu för första gången nödgats göra regressrätt gällande på grund av utbetald ersättning för dylik skada. Utan att ingå på vad Friman och Smålander i detta ärende anfört beträffande den i Högsta domstolen förebragta utredningen, ville styrelsen förmena, att, vid prövning, av föreliggande fråga om tillvaratagande av kronans regressrätt, ordalagen i utslaget den 4 oktober 1932 »i målet måste anses utrett» jämväl borde kunna åberopas till förmån för ett för vederbörande personal mera gynnsamt bedömande av ersättningsskyldigheten. Ehuru styrelsen sålunda funnit vissa skäl tala för om icke hel befrielse från ersättningsskyldigheten så dock densammans reglerande i överensstämmelse med Frimans och Smålanders alternativa förslag, hade styrelsen emellertid, med beaktande av den ståndpunkt, Kungl. Maj:t och riksdagen intagit till ärenden angående befrielse från ersättningsskyldighet — exempelvis beträffande Kungl. Maj:ts proposition nr 186 till 1936 års riksdag — ansett sig nödgad att förorda, att beträffande Friman och Smålander ersättningsskyldigheten måtte bestämmas till ett något större belopp än de själva alternativt föreslagit eller till förslagsvis 3,000 kronor vardera, att inbetalas senast den 1 juli 1940. Att styrelsen stannat för samma belopp för dem båda berodde därpå, att styrelsen ansett Smålanders större inkomst i stort sett motvägas av honom åvilande större försörjningsplikt. Vad anginge sättet för inbetalningen hade styrelsen för avsikt att föreslå Friman och Smålander, att beloppen skulle erläggas genom månatliga inbetalningar till styrelsen av viss del av dem tillkommande lotslott.

Mästerlotsen A. V. Friman har i en den 14 september 1936 dagtecknad skrift anfört bland annat, att han på grund av sin hustrus sjuklighet konstant nödgades utgiva ett belopp av omkring 70 kronor för månad till läkarvård och medicin samt till ersättning för hjälp i hemmet.

Enligt ett vid skriften fogat läkarintyg lider Frimans hustru av hjärtfel, på grund varav hennes arbetsförmåga är i hög grad nedsatt. Makarna Friman hava i sitt äktenskap två barn, respektive 13 och 11 år gamla.

Lotsen P. E. V. Smålander har i en likaledes den 14 september 1936 dagtecknad skrift, bland annat, framhållit, att han lede av magsår, vilken sjukdom åsamkade honom betydande utgifter för läkarvård m. m., att hans föräldrar, som vore födda fadern år 1862 och modern år 1867, hade en sammanlagd årlig inkomst av allenast 560 kronor, att modern vore så sjuklig, att hon fordrade vård, samt att han bidroge till sina föräldrars uppehälle och till kostnaderna för läkarvård m. m. för dem med minst 130 kronor för månad.

Av tre vid skriften fogade avskrifter av läkarintyg framgår, att Smålander under olika tider år 1935 varit oförmögen till arbete på grund av magblödning och sår i tolvfingertarmen. — Smålander är gift och har i sitt äktenskap tre barn i åldern 10—1 år.

Enligt vid handlingarna i ärendet fogade kronodebetsedlar för år 1935 uppgick det till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppet för Friman till 6,570 kronor och för Smålander till 4,540 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 11 november 1936 förklarar sig icke hava något att erinra mot att Friman och Smålander må mot erläggande av visst belopp befrias från sin ersättningsskyldighet för de kostnader statsverket fått vidkännas. Statskontoret har emellertid ifrågasatt, huruvida icke detta belopp med hänsyn till föreliggande omständigheter skäligen borde bestämmas till något lägre belopp än vad lotsstyrelsen föreslagit, förslagsvis till 2,000 kronor för vardera av dem.

I betraktande av det förhållandevis betydliga belopp, som vid bifall till framställningen komme att stanna på statsverket, syntes statskontoret skäl tala för att anslaget till oförutsedda utgifter disponerades för bestridande av detta belopp.

Såsom lotsstyrelsen framhållit lärer det med hänsyn till Frimans och Små- Departements-
chefen. landers ekonomiska ställning föreligga avsevärda svårigheter för dem att erlägga de belopp, som av lotsstyrelsen utlagts, och kronans utsikter att inom rimlig tid återfå desamma måste anses vara mycket små. Å andra sidan torde de få anses vara i stånd att åtminstone till någon del fullgöra dylik återbetalning. På grund härav och med hänsyn till det av 1935 års riksdag i dess skrivelse nr 156 gjorda uttalandet angående efterskänkande från statens sida av ådömd betalningsskyldighet anser jag mig icke kunna förorda, att Frimans och Smålanders ifrågavarande skuld till statsverket helt efterskänkes.

Däremot finner jag mig av billighetsskäl böra biträda det av lotsstyrelsen framställda och av statskontoret tillstyrkta förslaget, att kronans förevarande fordran hos Friman och Smålander må till återstående del efterskännas, därest de senast den 1 juli 1940 till lotsstyrelsen inbetala visst belopp, vilket i enlighet med statskontorets förslag torde böra bestämmas till 2,000 kronor för vardera av dem. För återbetalning till lotsstyrelsen av återstoden av vad styrelsen förskottsvis erlagt, anser jag lika med statskontoret, att anslaget till oförutsedda utgifter lämpligen bör disponeras.

Jag hemställer således, att Kunql. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att mästerlotsen vid Vinga lotsplats Albert Vilhelm Friman och t. f. lotsen vid Göteborgs lotsplats, lotsen vid Uddevalla lotsplats Per Elis Valdemar Smålander må, envar därest han senast den 1 juli 1940 till lotsstyrelsen erlägger ett belopp av 2,000 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet för de kostnader, som kronan fått vidkän-

nas i anledning av motorgaleasen »Gerdas» grundstötning och förlisning den 10 maj 1929,

dels ock att för återbetalning till lotsstyrelsen av vad styrelsen förskottsvis erlagt må — med undantag av ett belopp av fyratusen kronor — tagas i anspråk det i riksstaten för budgetåret 1936/1937 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Elin Sjöcrona.